

Η άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Άραβες (904)

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Απεικόνιση της λεηλασίας της Θεσσαλονίκης από τον αραβικό στόλο το 904 από το χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη

Η Θεσσαλονίκη ήταν η σημαντικότερη -ιδιαίτερα στα υστεροβυζαντινά χρόνια- πόλη της αυτοκρατορίας, η συμβασιλεύουσα, από εδώ προέκυψε και το σημερινό <<συμπρωτεύουσα>>, η “μετά την μεγάλην παρά Ρωμαίων πρώτην πόλιν”, ο “οφθαλμός της Ευρώπης και κατ’εξοχήν της Ελλάδος”. Διαχρονικά αποτέλεσε διακαή πόθο όλων των εχθρών της αυτοκρατορίας και γνώρισε τρεις αλώσεις.

Η άλωση της Θεσσαλονίκης από το Λέοντα Τριπολίτη, 904 μ.Χ.

του Θάνου Δασκαλοθανάση

Η Θεσσαλονίκη οχυρώθηκε με θαλάσσια τείχη, για να αντιμετωπίσει τις επιδρομές των βαρβάρων. Η πόλη ήταν εκτεθειμένη σε βαρβαρικές επιθέσεις από το Βορρά αλλά και σε επιδρομές από τη θάλασσα. Από το 395 ως το 695, δοκιμάσθηκε σκληρά από συχνές σλαβικές επιδρομές διεξάγοντας σκληρούς αγώνες. Ωστόσο με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη θα ξεκινήσει ο εκχριστιανισμός των Σλάβων και η μετάδοση του Βυζαντινού πολιτισμού.

Το 904 η Θεσσαλονίκη, δέχθηκε φοβερή επιδρομή Σαρακηνών Αράβων, πειρατών της Δύσης. Με αρχηγό τον εξισλαμισθέντα Λέοντα τον Τριπολίτη, ξεκίνησαν από

την Κρήτη, εισχώρησαν στα Δαρδανέλια κι έφτασαν να απειλούν την Κωνσταντινούπολη, στη συνέχεια όμως άφησαν το Μαρμαρά, στράφηκαν προς τη Δύση και τελικά πολιορκήσαν και κατέλαβαν τη Θεσσαλονίκη.

«Τα ξημερώματα της Κυριακής στις είκοσι εννέα Ιουλίου του έτους 6412 (η χρονολόγηση είναι από κτίσεως κόσμου, δηλαδή το 904) έφθασε κάποιος λέγοντας ότι τα πλοία των βαρβάρων πλησίασαν κάπου κοντά στον αυχένα του Εκβόλου που αναφέραμε. Καθώς λοιπόν η φήμη διαδόθηκε αμέσως σ' ολόκληρη την πόλη, ξεσηκώθηκε παντού θόρυβος και σύγχυση και ταραχή, επειδή ο καθένας έλεγε και σκεφτόταν κι από κάτι διαφορετικό για το γεγονός και όλοι οπλίζονταν όπως μπορούσαν και έτρεχαν στο τείχος. Δεν είχαν σκορπιστεί ακόμα στις επάλξεις του τείχους και να! φάνηκαν και τα πλοία των βαρβάρων από τη μύτη που είπαμε, έχοντας ανοιγμένα τα πανιά τους».

Ο λαός της πόλης, αφημένος στην τύχη του ξεφώνιζε και σπρωχνόταν, μη μπορώντας να σωθεί και να ξεφύγει από τη συμφορά.

«Μπορούσες τότε να δεις τους ανθρώπους να περιφέρονται σαν ακυβέρνητα πλοία εδώ κι εκεί, ελεεινό θέαμα, άνδρες, γυναίκες, νήπια». Τα δραματικά γεγονότα της πρώτης αυτής άλωσης αφηγήθηκε ο **Ιωάννης Καμινιάτης**, ιερέας, γόνος εύπορης οικογένειας, ένας από εκείνους που υπηρετούσαν στο αυτοκρατορικό παλάτι της Θεσσαλονίκης. Η αφήγηση του Ιωάννη Καμινιάτη έχει τη μορφή επιστολής (μακροσκελής 100 σελίδων) προς κάποιον Γρηγόριο Καππαδόκη, στον οποίο χαρακτηριστικά υπενθυμίζει διαρκώς ότι έχει πληρώσει τα λύτρα και περιμένει να απελευθερωθεί με την πρώτη ευκαιρία ανταλλαγής αιχμαλώτων.

Η πόλη ήταν σχετικά απροετοίμαστη, τα θαλάσσια τείχη ήταν χαμηλά και όχι σε καλή κατάσταση και αυτό προκαλούσε φόβο στον πληθυσμό της πόλης. Για να οργανώσει την άμυνα της πόλης φτάνει από την Κωνσταντινούπολη ο Πρωτοσπαθάριος Πετρωνάς.

«...ο Νικήτας που ήδη αναφέραμε, ο απεσταλμένος του βασιλιά, γύριζε όλο το τείχος δίνοντας θάρρος στο λαό· λέγοντας «άνδρες Θεσσαλονικείς, πριν από το γεγονός αυτό είχα διαφορετική γνώμη για σας και δε σας θεωρούσα τόσο γενναίους και τολμηρούς για τις πολεμικές επιχειρήσεις, επειδή δε δοκιμάσατε ούτε και αντιμετωπίσατε παλαιότερα κάτι παρόμοιο. Τώρα όμως η κορύφωση των

γεγονότων μου επέτρεψε να τρέφω για σας τις καλύτερες προσδοκίες. Γιατί βλέπω ότι όλοι έχετε σώματα γεμάτα σφρίγος και ψυχές γεμάτες θάρρος και είστε όλοι σας έτοιμοι γι' αυτά που μας περιμένουν, εμπαίζετε τους αντιπάλους και ανατρέπετε με γενναιότητα τα σχέδιά τους. Και δεν κάνετε τίποτα που να μην είναι σωστό. Πολεμάτε λοιπόν για σας τους ίδιους που είστε άντρες ξεχωριστοί και στην όψη και στα ψυχικά σας προτερήματα, και για την υπόλοιπη πόλη που τίποτε δεν τη συναγωνίζεται σε λαμπρότητα... ».

Καταστρώνει ένα έξυπνο σχέδιο για να δυσκολέψει την προσέγγιση των εχθρικών πλοίων στο λιμάνι της πόλης. Συγκεντρώνει πέτρες και ό,τι άλλο βρίσκει και αρχίζει να τις ρίχνει στη θάλασσα για να γίνει αβαθής και να δυσκολέψει έτσι την αραβική επίθεση. Δυστυχώς ο τρόπος αυτός άμυνας εγκαταλείφθηκε, όταν αιφνιδιαστικά αντικαταστάθηκε ο Πετρωνάς με άλλον διοικητή τον Λέοντα Χατζιλάκη ή Χατζιλάκιο, που διατάζει την επισκευή και ανύψωση των θαλασσίων τειχών και την κατασκευή ξύλινων πύργων στα πιο αδύναμα σημεία του τείχους, ώστε να γίνονται βολές (πέτρες, βέλη) από τους αμυνόμενους.

Συνεχώς φτάνουν πληροφορίες για την επικείμενη επίθεση. Οι εκκλήσεις για βοήθεια είτε από την Πόλη είτε από τις γύρω περιοχές, δεν έχουν αποτέλεσμα. Τα αραβικά πλοία φαίνονται στον Θερμαϊκό το πρωινό της 29ης Ιουλίου 904, επιβεβαιώνοντας τις πληροφορίες...

Οι Άραβες επιλέγουν να επιτεθούν στο σημείο των θαλάσσιων τειχών που είναι πιο αδύνατο και χαμηλό. Με σκάλες και ξύλα επιχειρούν να ανέβουν στα τείχη, όμως καθώς κολυμπούν για να φθάσουν εκεί, είναι εύκολος στόχος για τους αμυνόμενους τοξότες.

Την επόμενη μέρα κάνουν επιθέσεις σε πολλά διαφορετικά σημεία για να αποπροσανατολίσουν και να διασπάσουν την άμυνα της πόλης. Συγχρόνως ρίχνουν βολές με καταπέλτες, για να προκαλέσουν ρήγματα. Η επόμενη κίνησή τους είναι να βάλουν φωτιά στις πύλες του τείχους. Γι' αυτό το σχέδιο τους χρησιμοποιούν ως πυρπολικά μικρά αλιευτικά σκάφη, τα οποία τα γεμίζουν με φρύγανα εμποτισμένα με θειάφι και πίσσα ώστε να είναι εύφλεκτα... Προστατευμένοι με τις ασπίδες τους, φτάνουν κοντά στις πύλες και τότε βάζουν φωτιά. Οι υπερασπιστές της πόλης προσπαθούν με δέρματα κλαδιά και νερό να σβήσουν τις φωτιές και συγχρόνως φτιάχνουν μικρά εσωτερικά τείχη, για να μην επεκταθεί η φωτιά.

Η τελευταία κίνηση των Αράβων, κατά την τρίτη μέρα της πολιορκίας, είναι και η πιο τολμηρή και δύσκολη στην εφαρμογή της. Ενώνουν ανά δυο τα πλοία, το ένα δίπλα στο άλλο. Με σχοινιά και αλυσίδες δένουν τα πλάγια των πλοίων ώστε να μην μπορούν να χωριστούν, ενώ με τα ξάρτια και με σκοινιά υψώνουν τα κατάρτια

και στη συνέχεια κρεμούν στον αέρα τα πηδάλια του κάθε πλοίου και κατορθώνουν να υψώσουν με τη βοήθεια σχοινιών τα κουπιά, σε όλο το μήκος του καταστρώματος. Ουσιαστικά θέλουν να φτιάξουν κινούμενες θαλάσσιες μηχανές που θα είναι ψηλότερες από τα τείχη, για να έχουν το επιθετικό πλεονέκτημα.

«Άναψαν παντού φώτα και τοποθέτησαν τα πλοία τους ανά δύο, το ένα δίπλα στο άλλο, και έδεσαν τις πλευρές του ενός με του άλλου με κάποια γερά παλαμάρια και σιδερένιες αλυσίδες για να μην απομακρύνονται εύκολα· έπειτα σήκωσαν με τα ξάρτια που κρέμονται στον αέρα από την πλώρη τα ξύλα που βρίσκονται στη μέση, αυτά που οι ναυτικοί τα λένε κατάρτια. Ύστερα κρέμασαν πάνω τους, κάπου στη μέση τους, ψηλά με τα σκοινιά που είναι κουλουριασμένα στην πλώρη, τα πηδάλια και των δύο πλοίων, έτσι που το πλατύ μέρος των πηδαλίων να ξεπερνάει στη διάμετρο τα πλοία, και πραγματοποίησαν με τον τρόπο αυτόν ένα παράξενο και αλλόκοτο τέχνασμα. Γιατί όταν, καθώς είπα, κρεμάστηκαν στον αέρα τα πηδάλια, έβαλαν πάνω σ' αυτά, στηρίζοντας τα, μερικά μακριά ξύλα στη σειρά το ένα δίπλα στο άλλο· και αφού με το διαβολεμένο αυτό σχέδιο δημιούργησαν στον ενδιαμέσο χώρο ένα δάπεδο και έφραξαν καλά τα άκρα από παντού με σανίδες και στερέωσαν τις άκρες των τιμονιών που βρίσκονταν προς το μέρος της πρύμνης με άλλα πιο δυνατά δεσίματα, κατασκεύασαν λοιπόν με το επιπρόσθετο μερικούς πύργους πιο χρήσιμους από εκείνους που υπήρχαν στη στεριά πάνω στο τείχος. Πάνω σ' αυτούς ανέβασαν ένοπλους βάρβαρους, όσους ξεχώριζαν για τη δύναμη των σωματών τους και τον τολμηρό τους χαρακτήρα, για να επιχειρήσουν εναντίον μας την ύστατη, την τελευταία κακόβουλη ενέργειά τους».

Κάνοντας πράξη το τολμηρό αυτό εγχείρημα προσεγγίζουν τα χαμηλά και εξασθενημένα τείχη της πόλης, ρίχνοντας από ψηλά βέλη, πέτρες, αλλά και ένα είδος εύφλεκτου εκρηκτικού μίγματος. Οι Θεσσαλονικείς αντικρίζουν με δέος και φόβο αυτήν την κίνηση λόγω της μειονεκτικής θέσης που βρίσκονται τώρα. Η άμυνα εξακολουθεί, ωστόσο όλα δείχνουν ότι είναι θέμα λίγου χρόνου για να καμφθεί η αντίσταση. Πράγματι, η επίθεση στο πιο αδύνατο σημείο του τείχους φέρνει αποτέλεσμα και οι πρώτοι Σαρακηνοί εισβάλλουν σε μια πόλη που έχει αρχίσει να αδειάζει, καθώς οι πολίτες της τρέχουν για να σωθούν...

«Ο λαός της πόλης χωρισμένος σε πολλές ομάδες ξεφώνιζε και σπρωχνόταν μη έχοντας πού να σωθεί, πού να ξεφύγει από τη συμφορά. Μπορούσες τότε να δεις τους ανθρώπους να περιφέρονται σαν ακυβέρνητα πλοία εδώ κι εκεί ελεεινό θέαμα, άνδρες, γυναίκες, νήπια· να πέφτει ο ένας πάνω στον άλλον, να κρέμεται ο ένας από τον άλλον, να δίνει ο ένας στον άλλον τον πιο θλιβερό και τελευταίο

ασπασμό. Αν ανάμεσα τους βρισκόταν και κάποιος πατέρας ηλικιωμένος, πέφτοντας στο λαιμό του παιδιού του θρηνούσε γοερά μη αντέχοντας το χωρισμό, αλλά σφίγγοντας το κορμί του γιου του καθώς, προτού να τρυπηθεί από το ξίφος, τον πλήγωνε ο πατρικός του πόνος, θρηνούσε τη μοίρα του...».

Ήταν το τέλος της πολιορκίας. Αυτό που θα ξεκινούσε, θα ήταν μια μεγάλη καταστροφή, μια σφαγή δίχως όρια, και ο εξανδραποδισμός όσων επέζησαν...

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.gr